

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti 2015. aasta aruanne varjupaigavaldkonna olukorra kohta ELis: põhijäreldused

Sissejuhatus

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti (EASO) 2015. aasta aruanne annab igakülgse ülevaate ELi kõigis 28 liikmesriigis ning Norras ja Šveitsis (EL+) esitatud varjupaigataotluste laadist ja arvust. Selles analüüsitakse varjupaigavaldkonna arengusuundi, sealhulgas aasta suurimaid probleeme ning nendele reageerimist ja tähtsamaid institutsioonilisi ja õiguslikke muutusi, ning antakse ülevaade Euroopa ühise varjupaigasüsteemi praktilisest toimimisest. Aruande lähteandmed on esitanud liikmesriigid, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, kodanikuühiskonna organisatsioonid, teabespetsialistid ja ametnikud.

Aruande põhipunktid

- 2015. aastal esitati EL+ riikides peaaegu 1,4 miljonit rahvusvahelise kaitse taotlust, mis on suurim arv alates ELi tasandil andmete kogumise algusest 2008. aastal.
- Kõige rohkem varjupaigataotlejaid oli Süüriast, Lääne-Balkani riikidest ja Afganistanist. Enim varjupaigataotlejaid võtsid vastu Saksamaa, Ungari, Rootsi, Austria ja Itaalia.
- 2015. aasta lõpus ületas EL+ riikides rahvusvahelise kaitse taotluse otsust ootavate isikute arv ühe miljoni piiri. Menetluses olevate taotluste arv on võrreldes 2014. aastaga enam kui kahekordistunud.
- Süüria kriis oli jätkuvalt peamine põhjus, miks rahvusvahelise kaitse taotluste arv EL+ riikides oli nii suur. Süüriast pärit isikud esitasid üle 380 000 taotluse, mis on kolm korda rohkem kui 2014. aastal.
- Lääne-Balkani riikide kodanikelt laekunud taotluste arv peaaegu kahekordistus – 2015. aastal esitati 201 405 taotlust, suurem osa taotlejaid oli pärit Kosovost ja Albaaniast.
- Afganistan oli eelmisel aastal jätkuvalt üks peamisi taotlejate päritoluriike – esitati 196 170 taotlust (arv suurenes 359 %); sealt pärit taotlejate seas oli ka rahvusvahelist kaitset taotlevate saatjata alaealiste osakaal kõigis EL+ riikides suurim (25 % kõigist Afganistanist pärit taotlejatest).
- Saavutati kokkulepe seoses esimese ELi ühise ümberasustamise püüdlusega, kui 27 liikmesriiki lubasid koos Dublini õigustikuga assotsieerunud riikidega ümber asustada kahe aasta jooksul 22 504 väljastpoolt ELi pärit põgenikku.

2015. aasta kõige tähtsamad arengusuunad

Ümberpaigutamisprogramm

Arvestades rahvusvahelise kaitse taotlejate seninägematut sissevoolu 2015. aastal, lepiti kokku, et toetatakse äärmusliku surve all olevaid liikmesriike Itaaliat ja Kreekat. Pärast komisjoni 2015. aasta mais tehtud ettepanekut võttis nõukogu vastu kaks otsust, millega loodi hädaolukorras ümberpaigutamise mehhanism 160 000 ilmselt rahvusvahelist kaitset vajava taotleja ümberpaigutamiseks Kreekast ja Itaaliast, mida rakendatakse kahe aasta jooksul, st kuni 2017. aasta septembrini.

Saatjata alaealised

2015. aastal taotles EL+ riikides rahvusvahelist kaitset kokku 95 985 saatjata alaealist, mis on peaaegu neli korda rohkem kui eelmisel aastal. Taotluste arv suurenes kõige märgatavamalt neljas peamises vastuvõtvas riigis: Rootsis, Saksamaal, Ungaris ja Austrias. Nendes neljas riigis registreeritud taotluste arv moodustas kõigist saatjata alaealiste esitatud varjupaigataotlustest 70%. Kuna nende rahvusvahelise kaitse taotlejate arv, kes väitsid, et nad on alaealised, oli märkimisväärne, tekkisid probleemid seoses vanuse asjakohase hindamise ja eestkostjate õigeaegse

tagamisega.

Vastuvõturajatised

Varjupaigataotluste suurenemise tõttu 2015. aastal tekkis paljudes liikmesriikides probleeme majutuse võimaldamisega, eriti suvekuudel. Mõned liikmesriigid pidid oma vastuvõtusuutlikkust kahe- või kolmekordistama, mis tõi esile vajaduse suurema paindlikkuse järele seoses vastuvõturajatistega. Niisuguste probleemide lahendamiseks tagati täiendavalt püsivaid ja ajutisi/hädaolukorra majutuskohti, rajati uusi esmaseid vastuvõtukeskusi ja tehti tihedamat koostööd naabruses asuvate liikmesriikidega.

EASO tugi

Möödunud aastal jätkas EASO tegevustoetuse pakkumist Kreekale, Itaaliale, Bulgaariale ja Küprosele. Alates 2015. aasta septembrist on EASO toetanud ELi programmi inimeste ümberpaigutamiseks Itaaliast ja Kreekast teistesse Euroopa riikidesse mõlema kõnealuse riigi allkirjastatud tegevuskavade alusel, mis näevad ette ümberpaigutamise vahetult esmasest vastuvõtukeskusest, samuti on ta lähetanud eksperte, sealhulgas mobiilseid üksusi, ja töötanud välja mitmesuguseid vahendeid, mida saab kasutada ümberpaigutamise eri etappides (teabelehed, lahkumiseelne teave, registreerimine, sobitamisprotsess ja haavatavate isikute kindlakstegemise vahend).

Riiklike varjupaigasüsteemide areng

Kuna läbivaadatud varjupaigaõigustiku siseriiklikusse õigusesse ülevõtmise tähtaeg oli 2015. aasta, tegid paljud liikmesriigid õiguslikke muudatusi oma riiklikes varjupaigasüsteemides. Samal ajal pidid paljud EL+

riigid taotlejate suure sissevoolu tõttu võtma kasutusele hädaolukorra mehhanismid seoses piirihalduse, juhtumite kiire registreerimise ja menetlemise ning erimenetluste kasutamise läbivaatamisega.

Teave ja õigusabi

2015. aastal tegid EL+ riigid mitu õiguslikku muudatust, mistõttu laienes rahvusvahelise kaitse taotlejatele menetluse eri etappides antava teabe ja õigusabi ulatus. Nendes valdkondades ilmnisid 2015. aastal jätkuvalt probleemid, eriti arvestades nõudluse suurenemist ja vajalike ressursside sagedast nappust.

Tulevikustrateegia

Arvestades komisjoni esitatud ettepanekut Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta, algab EASO jaoks uus arenguetapp, millega kaasnevad uued ja suuremad kohustused ning uued volitused, mis põhinevad tema senisel tööol.

Kogu aruandega saab tutvuda veebilehel <https://www.easo.europa.eu/information-analysis/annual-report>.